83292 ـ کسی که روزه‌ی شش روز شوال را از دست داده، آیا می‌تواند آن را در ماه ذی القعده ادا کند؟

سوال

زنی چهار روز از روزه‌های شش روز شوال را ادا کرده، اما در پایان شوال دچار عادت ماهیانه شده و نتوانسته این شش روز را کامل کند و دو روزش باقی مانده است؛ آیا می‌تواند شش روز شوال را پس از شوال کامل کند یا خیر؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

امام مسلم در صحیح خود (۱۱۶۴) از ابوایوب انصاری ـ رضی الله عنه ـ روایت نموده که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمود: هرکه رمضان را روزه بدارد، سپس به دنبال آن شش روز از شوال را روزه شود، مانند آن است که همه‌ی سال را روزه بوده است.

ظاهر حدیث دال بر این است که اجر فوق برای کسی است که شش روز را در شوال روزه بوده است.

علما در مورد کسی که شش روز را ـ با عذر یا بدون عذر ـ در غیر شوال روزه گرفته نظرات گوناگونی دارند که آیا همان فضیلت روزه در شوال را خواهد داشت یا خیر:

قول اول:

گروهی از مالکیان و برخی از حنبلیان بر این رای هستند که فضیلت فوق برای کسی که شش روز را در شوال یا پس از آن روزه شود حاصل خواهد شد، و شوال برای آسانی کار مکلف در حدیث ذکر شده زیرا روزه گرفتن پس از رمضان آسان‌تر از ماه‌های دیگر است.

عدوی در حاشیه‌ی خود بر شرح خرشی (۲/ ۲۴۳) می‌گوید: «شارع برای این گفته است در شوال زیرا روزه‌ی آن آسان‌تر است، نه برای مخصوص گرداندن حکم به این وقت، زیرا بدون شک انجام آن در دهه‌ی ذی الحجه با فضایلی که درباره‌ی روزه‌ی آن وارد شده بهتر است، چرا که هم مقصود آن (ده برابر شدن اجر) حاصل می‌شود هم فضیلت این روزها را به دست می‌آورد، و بلکه حتی انجام آن در ذی القعده بهتر [از شوال] است. در نتیجه: هر چه زمان آن دورتر باشد به سبب

سختی بیشتر آن ثوابش هم بیشتر خواهد بود».

در تهذیب فروق القرافی (۲/ ۱۹۱) محمد بن علی بن حسین، مفتی مالکیان در مکه که همراه با کتاب الفروق قرافی چاپ شده از ابن العربی مالکی نقل شده که سخن رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ که می‌فرماید: از شوال به عنوان مثال است و منظور آن است که روزه‌ی رمضان به عنوان ده ماه حساب می‌شود و روزه‌ی شش روز به عنوان دو ماه و مذهب [یعنی مذهبی مالک] بر همین اساس است، و این روزه‌ها اگر در غیر ماه شوال باشد نیز حکمش به همین صورت است، و این نظری است با ارزش.

ابن مفلح ـ رحمه الله ـ در الفروع (۳/ ۱۰۸) می‌گوید: احتمال به دست آمدن فضیلت روزه‌ی آن در غیر شوال بر اساس سخن برخی علما موجه است. قرطبی می‌گوید: زیرا فضیلت آن بر این اساس است که هر نیکی به اندازه‌ی ده برابرش پاداش داده می‌شود چنانکه در حدیث ثوبان آمده. بنابراین مقید شدن آن به شوال نوعی رخصت است زیرا به سبب عادت گرفتن به روزه در رمضان، روزه در شوال آسان‌تر است و گرفتن رخصت بهتر است.

صاحب کتاب الانصاف در تعقیب این سخن می‌گوید: این سخنی است ضعیف و مخالف با حدیث، وبلکه برای آن به فضیلت رمضان محلق شده که این محدوده و حریم آن است نه به سبب ده برابر بودن پاداش کار نیک، و برای آنکه روزه‌ی آن در فضیلت برابر با رمضان و روزه‌ی واجب است الانصاف (۳/ ۳۴۴).

قول دوم:

گروهی از شافعیه بر این رای هستند که اگر کسی روزه‌ی شش روز شوال را از دست دهد می‌تواند آن را در ذی القعده قضا کند، اما ثواب آن کمتر از روزه‌ی شوال خواهد بود. بنابراین کسی که رمضان را روزه بگیرد و در پی آن شش روز از شوال را روزه شود ثواب یک سال روزه‌ی فرض را به دست خواهد آورد، به خلاف کسی که رمضان را روزه گیرد و سپس شش روز را در دیگر ماه‌ها روزه شود که در این صورت وی ثواب رمضان به اضافه‌ی شش روز روزه‌ی مستحب را خواهد داشت.

ابن حجر مکی در تحفة المحتاج (۳/ ۴۵۶) می‌گوید: کسی که این شش روز را هر سال همراه با رمضان روزه بگیرد مانند روزه گرفتن همه‌ی دهر است، و هر که شش روز از غیر آن را روزه گیرد مانند روزه‌ی نفل خواهد بود بی آنکه چند برابر شود.

قول سوم:

فضیلت این شش روز فقط در صورتی به دست خواهد آمد که در شوال باشد، و این مذهب حنبلیان است.

در کشاف القناع (۲/ ۳۳۸) آمده است: بر اساس ظاهر احادیث در صورت روزه گرفتن آن در غیر شوال فضیلت آن به دست نخواهد آمد.

اما کسی که به سبب عذر قسمتی از آن را روزه گرفته و نتوانسته کاملش کند امید است که اجر و فضیلتش را به دست آورد.

شیخ بن باز رحمه الله می‌گوید: قضای آن پس از پایان شوال مشروع نیست، زیرا این یک سنت است که وقت آن گذشته، چه با عذر و چه بدون عذر.

وی درباره‌ی کسی که چهار روز از شوال را روزه گرفته و به سبب برخی شرایط نتوانسته آن را کامل کند می‌گوید: «روزه‌ی شش روز از شوال یک عبادت مستحب و غیر واجب است، بنابراین شما اجر آن مقدار که روزه بوده‌ای را خواهی داشت، و اگر به سبب یک عذر شرعی نتوانسته‌ای آن را کامل کنی امید است که اجر آن را کامل به دست بیاوری زیرا پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ می‌فرماید: اگر بنده‌ای بیمار شد یا به مسافرت رفت، الله متعال اجر آنچه در هنگام سلامت و اقامت انجام می‌داده را برایش خواهد نوشت به روایت بخاری. و لازم نیست قضای مقداری که نتوانسته‌ای روزه بگیری را انجام دهی» مجموع فتاوای شیخ بن باز (۱۵/ ۳۸۹ ـ ۳۹۵).

حاصل آنکه:

روزه‌ی شش روز اگر خارج از شوال باشد گروهی از علما آن را مانند روزه‌ی شوال دانسته‌اند، و گروهی دیگر برایش فضیلت قائل شده‌اند اما کمتر از روزه‌ی شوال و گروهی دیگر گفته‌اند: برای کسی که به سبب عذر آن را کامل انجام نداده امید است که اجر آن را به دست آورد و فضل خداوند گسترده است و عطایش بی‌پایان. بنابراین اگر این خواهر به جای دو روزی که نتوانسته در شوال روزه بگیرد دو روز در ذی القعده روزه شود خوب است و امید است که ان شاءالله ثواب و اجر آن را به دست آورد.

والله اعلم